

УДК 336.14:37.014.543:378.3
JEL Classification: H52; I20; I21; I22; I28
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-4-150-159>

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

© 2025 ГЛАДКИХ Д. М., МАЛАФЕЄВА К. Ю.

УДК 336.14:37.014.543:378.3
JEL Classification: H52; I20; I21; I22; I28

Гладких Д. М., Малафеева К. Ю. Ключові проблеми фінансування закладів вищої освіти в Україні та напрями їх вирішення

Метою статті є дослідження окремих аспектів зарубіжного досвіду фінансування закладів вищої освіти, поточного стану справ у цій сфері в Україні, пропозицій представників державної влади та експертного співтовариства щодо вдосконалення наявного механізму фінансування закладів вищої освіти в Україні та обґрунтування власних пропозицій щодо напрямів його оптимізації. У статті проаналізовано поточний стан справ у сфері фінансування закладів вищої освіти у світі та в Україні. Виокремлено ключові проблеми у сфері фінансування закладів вищої освіти в Україні, а саме: хронічне недофінансування закладів освіти за рахунок коштів державного бюджету, що не відповідає законодавчо встановленому в Україні нормативу; погіршення ситуації з бюджетними видатками на освіту від початку війни; відносно скорочення державного фінансування закладів вищої освіти порівняно з іншими закладами освіти; відсутність універсального рецепту розбудови ефективної моделі фінансування закладів вищої освіти за кордоном; відсутність консенсусу на рівні держави та експертного співтовариства щодо напрямів реформування існуючого механізму фінансування закладів вищої освіти в Україні. Узагальнено найбільш поширені та популярні за кордоном інструменти фінансування закладів вищої освіти та основні моделі їх фінансування, що використовують економічно розвинуті країни. Консолідовано найбільш релевантні пропозиції представників держави та експертної спільноти щодо напрямів реформування існуючого в Україні механізму державного фінансування закладів вищої освіти. Обґрунтовано доцільність залучення коштів зовнішніх донорів, що матимуть адресний (цільовий) характер і можуть бути спрямовані на фінансування підготовки спеціалістів пріоритетних на сьогодні та в найближчому майбутньому галузей економіки (будівництва, виробництва будівельних матеріалів, металургійної промисловості, енергетики, транспорту, зв'язку, сільського господарства, сфери ІТ тощо) з урахуванням отримання країною безпрецедентних обсягів фінансової допомоги від зовнішніх партнерів, що оформлюється не лише у вигляді довгострокових пільгових кредитів, але й грантів, що не підлягають поверненню.

Ключові слова: заклад вищої освіти, фінансування, державний бюджет, інструмент, модель, кредит, грант.

Рис.: 1. Табл.: 4. Бібл.: 29.

Гладких Дмитро Михайлович – доктор економічних наук, доцент, головний консультант відділу економічної стратегії, Національний інститут стратегічних досліджень (вул. Пирогова, 7а, Київ, 01030, Україна)

E-mail: dgladkikh@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5276-5521>

Малафеева Катерина Юріївна – аспірант кафедри теорії та практики управління, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (просп. Берестейський, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: katyamal@yahoo.com

UDC 336.14:37.014.543:378.3
JEL Classification: H52; I20; I21; I22; I28

Hladkykh D. M., Malafeyeva K. Y. Key Problems of Financing Higher Education Institutions in Ukraine and Directions for the Solution

The purpose of the article is to investigate specific aspects of foreign experience in financing higher education institutions, the current state of affairs in this area in Ukraine, proposals from representatives of the government and the expert community regarding the improvement of the existing financing mechanism for higher education institutions in Ukraine, and to substantiate own proposals for its optimization directions. The article analyzes the current state of affairs in the field of financing higher education institutions both globally and in Ukraine. Key issues in the field of financing higher education institutions in Ukraine have been identified, namely: chronic underfinancing of educational institutions from the State budget, which does not adhere to the legally established norm in Ukraine; the worsening situation with budget expenditures on education since the onset of the war; the relative reduction of State financing for higher education institutions compared to other educational institutions; the absence of a universal recipe for developing an efficient financing model for higher education institutions abroad; the lack of consensus at the State level and among the expert community regarding the directions for reforming the existing mechanism of financing higher education institutions in Ukraine. The most common and popular financing instruments for higher education institutions abroad and the main models of their financing used by economically developed countries have been summarized. The most relevant proposals from State representatives and the expert community regarding the directions for reforming the existing mechanism of State financing for higher education institutions in Ukraine have been consolidated. The relevance of attracting funds from external donors has been substantiated, which will have a targeted nature and can be directed towards financing the training of specialists in priority sectors of the economy today and in the near future (construction, production of building materials, metallurgy, energy, transport, communications, agriculture, IT sector, etc.), considering the unprecedented volumes of financial assistance the country is receiving from external partners, which is provided not only in the form of long-term concessional loans but also as non-repayable grants.

Keywords: higher education institution, financing, State budget, instrument, model, loan, grant.

Fig.: 1. Tabl.: 4. Bibl.: 29.

Протягом багатьох років Україна була одним зі світових лідерів у сфері фінансування освіти, зокрема вищої, з точки зору частки бюджетних видатків на ці цілі відносно ВВП. Натомість в умовах тривалого збройного конфлікту пріоритети державного бюджету закономірно зазнали суттєвих змін, що проявляються, зокрема, у трансформації усталених підходів до фінансування закладів вищої освіти. Зазначене актуалізує дискусію в експертному середовищі щодо пошуку оптимальної моделі фінансування закладів вищої освіти в Україні.

Проблеми розвитку та фінансування закладів вищої освіти у світі та в Україні досліджуються у працях З. Варналія, О. Красільник, Л. Хмелевської [1], І. Грищенка [2], С. Лондара [3], Г. Лопушняк, Х. Рибчанської [4], О. Моргулець [5], Н. Мосьпан [6], І. Чугунова [7], Л. Шевченко [8] та багатьох інших вітчизняних науковців. Серед відомих іноземних фахівців у цій сфері слід відзначити, зокрема, Н. Барра [9], К. Грея, Д. Перкінса [10], Д. Хеллера [11], Р. Ханна, Б. Трумана [12], П. Хиппела, А. Хофлінгера [13], Дж. Сінха [14], Г. Яіра, Н. Ротема, Е. Шустака [15].

Однак залишається дискусійним і потребує подальшого дослідження питання виокремлення найбільш актуальних на сьогодні проблем, пов'язаних із фінансуванням закладів вищої освіти в Україні, та обґрунтування найбільш оптимальних напрямів їх вирішення.

Метою статті є дослідження окремих аспектів зарубіжного досвіду фінансування закладів вищої освіти, поточного стану справ у цій сфері в Україні, пропозицій представників державної влади та експертного співтовариства щодо вдосконалення наявного механізму фінансування закладів вищої освіти в Україні та обґрунтування власних пропозицій щодо напрямів його оптимізації.

У статті використані спеціальні та загальнонаукові методи: синтезу, аналізу, теоретичного узагальнення, групування, порівняння, опису, абстрактно-логічний.

Аналіз статистики Світового банку (табл. 1, табл. 2) свідчить, що Україна є однією з країн-лідерів з точки зору витрат держави на освіту відносно ВВП і питомої ваги видатків Зведеного державного бюджету на освіту.

Таблиця 1

Бюджетні видатки на освіту, разом, % ВВП, у 2021–2022 рр.

Позиція в рейтингу	Країна	2021 р.	2022 р.
27	Велика Британія	5,9	5,0
43	ФРН	5,5	4,5
46	США	5,4	н/д
56	Україна	5,1	5,9
84	Польща	4,7	н/д
149	Японія	3,3	3,2

Джерело: розраховано авторами з використанням даних Світового банку [16].

Тим не менше, протягом останніх років в Україні сформувався комплекс проблем, пов'язаних із фінансуванням освіти загалом і закладів вищої освіти зокрема. На нашу думку, до ключових проблем у цій сфері слід віднести такі.

Хронічне недофінансування закладів освіти за рахунок коштів державного бюджету, що не відповідає законодавчо встановленому в Україні нормативу. Поточна редакція чинного Закону України

«Про освіту» передбачає такі основні джерела фінансування освітніх закладів:

- ✦ державний та місцеві бюджети;
- ✦ кошти, отримані за надання освітніх послуг;
- ✦ гроші, сплачені за НДР або послуги чи інші види робіт;
- ✦ кошти, отримані від продажу продукції навчально-виробничих господарств, від

Таблиця 2

Бюджетні видатки на освіту, разом, % державних видатків, у 2021–2022 рр.

Позиція в рейтингу	Країна	2021 р.	2022 р.
88	Україна	14,3	8,5
100	США*	12,7	н/д
130	Польща	11,2	н/д
136	Велика Британія	11,1	10,6
174	ФРН	9,1	9,2
187	Японія	7,4	7,5

*Дані за 2020 р.

Джерело: розраховано авторами з використанням даних Світового банку [17].

- здачі в оренду приміщень, споруд, обладнання;
- ✦ гранти, що отримані від міжнародних та українських організацій;
 - ✦ проценти по депозитах, дивіденди від цінних паперів, доходи від використання спеціального фонду;
 - ✦ добровільні внески у вигляді коштів чи матеріальних цінностей або нематеріальних активів;
 - ✦ інші не заборонені чинним законодавством джерела.

Проте домінуючим джерелом фінансування закладів вищої освіти в Україні традиційно виступають кошти державного бюджету.

Ст. 78 Закону наголошує, що держава повинна забезпечувати сукупні витрати на освіту на рівні не менше 7% ВВП. Проте фактичні щорічні витрати України на освіту від моменту проголошення незалежності жодного разу не досягали встановленого нормативного значення.

Погіршення ситуації з бюджетними видатками на освіту від початку війни. До початку повномасштабної війни Україна загалом витрачала на освіту за рахунок бюджетів різних рівнів та спеціальних фондів 5–6% ВВП, що суттєво перевищувало відносні витрати на освіту багатьох розвинутих країн. Зокрема (станом на 2019 р.) – Австрії (4,7%), Польщі (4,5%), Чехії (4,3%), ФРН (4,3%), Іспанії (4,3%), Японії (4,0%), Італії (3,8%), Люксембургу (3,3%) [18, с. 71]. Натомість на тлі розгортання воєнних дій та відповідної зміни бюджетних пріоритетів загальні витрати країни на освіту у 2024 р. скоротилися, за нашими підрахунками, до позначки 4,5% ВВП (виходячи з розміру номінального ВВП на рівні 7,7 трлн грн і бюджетних видатків за статтею «Освіта» на рівні 348 млрд грн).

Відносне скорочення державного фінансування закладів вищої освіти порівняно з іншими закладами освіти. З початку 2020 р. задля раціоналізації

фінансування закладів вищої освіти було прийнято окрему постанову уряду про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності, що містить механізм розрахунку розміру фінансування закладів вищої освіти з використанням формули, яка враховує кількість і якість випускників, частку їхнього працевлаштування, ключові показники наукової діяльності (публікації, суми залучених грантів на фундаментальні дослідження, участь у наукових проектах, зокрема міжнародних, кількість студентів-іноземців, участь у міжнародних програмах обміну тощо). Відповідно до цієї формули розподіл коштів бюджету на вищу освіту здійснюється щорічно в межах загального фонду державного бюджету в розрізі окремих закладів вищої освіти.

Проте ситуація з державним фінансуванням закладів вищої освіти порівняно з іншими освітніми закладами останніми роками мала тенденцію погіршення (рис. 1).

Дані, наведені на рис. 1, дають підстави стверджувати, що від 2010 р. частка видатків на вищу освіту в загальній сумі видатків на освіту загального фонду Зведеного бюджету України щорічно скорочувалася з максимуму 24,8% до мінімуму 15,1% у 2023 р., натомість протягом 2024 р. ситуація у сфері бюджетного фінансування закладів вищої освіти дещо поліпшилась.

Основними чинниками відносного зниження бюджетних видатків на фінансування закладів вищої освіти останніми роками, на нашу думку, є: зменшення кількості студентів внаслідок демографічної кризи 90-х років минулого століття; активізація еміграції; негативні тенденції розвитку ринку праці; низька якість освітніх послуг; зростання популярності отримання вищої освіти за кордоном.

На наш погляд, одним із можливих варіантів вирішення проблеми очевидно недостатнього фінансування закладів вищої освіти з боку держави

Питома вага, %

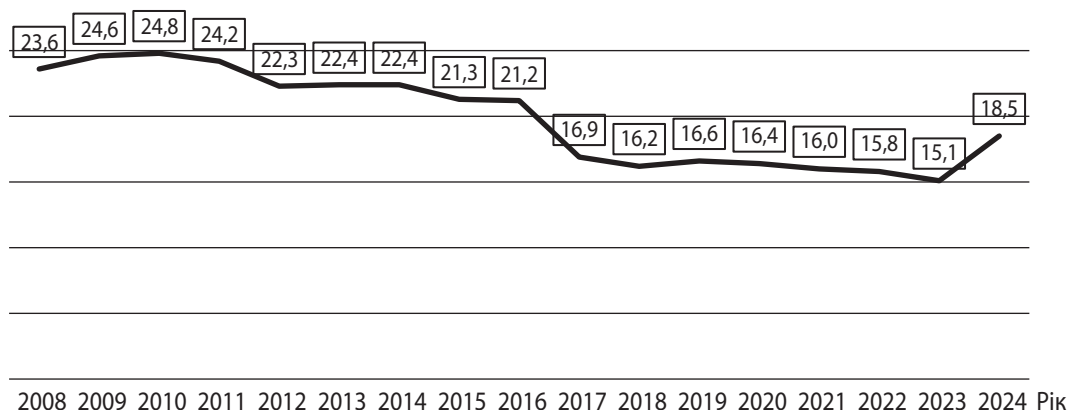

Рис. 1. Питома вага витратів на вищу освіту в загальній сумі витратів на освіту загального фонду Зведеного бюджету України протягом 2008–2024 рр., %

Джерело: складено авторами з використанням [19] (дані за 2008–2021 рр.).

може стати залучення ресурсів зовнішніх донорів, що повинні мати виключно цільовий характер і спрямовуватись на підготовку фахівців пріоритетних секторів економіки. Адаже від початку війни Україна щомісячно отримує від міжнародних партнерів значні суми фінансової підтримки, що має вигляд не лише пільгових позик, але й безповоротних грантів. Зокрема, лише за I квартал 2025 р., згідно з даними НБУ [20–22], на рахунки уряду в НБУ від міжнародних партнерів (МВФ, ЄС, США тощо) загалом надійшло близько 9,8 млрд дол. США в еквіваленті. Очевидно, певна частка цих надходжень, за попередньою домовленістю із донорами, могла би бути витрачена на зростання витратів бюджету на підготовку фахівців з вищою освітою для критично важливих і найбільш перспективних галузей економіки.

Відсутність універсального рецепту розбудови ефективної моделі фінансування закладів вищої освіти за кордоном. Аналіз фахових джерел (І. Грищенко [2], С. Захарін [23]) дає можливість узагальнити такі *основні інструменти* фінансування закладів вищої освіти, популярні за кордоном:

- ✦ пряме бюджетне фінансування на покриття витратів;
- ✦ пряме бюджетне фінансування, що орієнтоване на результат відповідно до програмно-цільового методу;
- ✦ бюджетне фінансування з використанням освітніх ваучерів;
- ✦ освітня позика;
- ✦ грантова позика;
- ✦ освітні заощадження;
- ✦ фінансування за рахунок споживача або замовника освітніх послуг;
- ✦ фінансування за рахунок корпорацій або майбутніх роботодавців.

Натомість *табл. 3* містить перелік *основних моделей* фінансування закладів вищої освіти, що використовують економічно розвинуті країни.

Проте на практиці в різних національних системах вищої освіти фінансування закладів вищої освіти може здійснюватися з використанням різних моделей або певних їх комбінацій. Натомість в Україні для фінансування закладів вищої освіти державної форми власності використовуються переважно третя та четверта моделі, проте заклади вищої освіти приватної форми власності використовують переважно четверту модель. З 2024 р. в Україні також було впроваджено модель державних грантів, яка передбачає виділення студентам певної суми, що може частково або повністю покрити вартість навчання.

Відсутність консенсусу на рівні держави та експертного співтовариства щодо напрямів реформування існуючого механізму фінансування закладів вищої освіти в Україні. Протягом останніх років у експертному середовищі триває гостра дискусія щодо напрямів реформування сформованого в країні механізму державного фінансування закладів вищої освіти. *Табл. 4* містить узагальнені пропозиції учасників цієї дискусії.

ВИСНОВКИ

1. Ключовими проблемами у сфері фінансування закладів вищої освіти в Україні, на нашу думку, є: хронічне недофінансування закладів освіти за рахунок коштів державного бюджету, що не відповідає законодавчо встановленому в Україні нормативу; погіршення ситуації з бюджетними видатками на освіту від початку війни; відносно

Таблиця 3

Основні моделі фінансування закладів вищої освіти, що використовують економічно розвинуті країни

Модель	Характеристика
Фінансування, орієнтоване на потреби	Передбачає надання бюджетних коштів безпосередньо закладу вищої освіти, що зобов'язується здійснювати підготовку необхідних фахівців відповідно до попередньо узгоджених витрат. Перевагою цієї моделі є орієнтація на кінцевий результат, що передбачає підготовку певної кількості спеціалістів із певним переліком компетенцій. Ключовим ризиком використання цієї моделі є складний алгоритм розрахунку потреби ринку праці у працівниках даної сфери та рівня їхньої кваліфікації в майбутньому
Придбання державою освітніх послуг	Передбачає орієнтацію на потреби ринку. Заклади вищої освіти в межах державного замовлення беруть участь у конкурсах, умови яких визначаються суспільними інтересами та оголошуються заздалегідь. Отже, вищі шанси стати переможцем отримує заклад вищої освіти, що має наблизений до вимог рівень якості та вартості освітніх послуг. Перевагою цієї моделі є досягнення оптимального відношення якості та ціни освітніх послуг. Ключовим ризиком використання даної моделі є обмеженість впливу держави в процесі підготовки конкурсних пропозицій. Отже, напрями підготовки фахівців, які є «нерентабельними» для закладів вищої освіти, можуть призупинити розвиток
Фінансування на основі оцінки результатів	Здійснюється як підсумок оцінки досягнень закладу вищої освіти, зокрема кількості викладачів, науковців, студентів, що отримали дипломи, результатів незалежного оцінювання знань, складності напрямів підготовки, результатів досліджень, кількості опублікованих статей, монографій, патентів, дисертацій тощо. Перевагою цієї моделі є кількісні параметри або критерії, що виключають подвійне тлумачення та визначають чіткі орієнтири, потрібні для отримання державного фінансування. Основним ризиком цієї моделі є ймовірність помилкового визначення критеріїв, приміром, внаслідок складності прогнозування розвитку інновацій
Фінансування за рахунок споживачів	Орієнтоване на отримання закладами вищої освіти фінансування на ринку освітніх послуг через задоволення платоспроможного попиту клієнтів. Дана модель може також використовувати державні зобов'язання, що мають форму ваучерів, які отримують споживачі освітніх послуг, які заклад вищої освіти, своєю чергою, отримує від студентів. Перевагою даної моделі є орієнтація на задоволення потреб економіки, що визначає ринок. Ключовим ризиком цієї моделі є пропозиція потенційним студентам «престижних» спеціальностей, що не будуть затребувані на ринку праці в перспективі

Джерело: узагальнено авторами за [24].

Таблиця 4

Можливі напрями реформування сформованого в Україні механізму державного фінансування закладів вищої освіти

Автор(-и)	Основні тези
1	2
С. Квіт	Уряд має не фінансувати держзамовлення, а просто виділяти гроші на освіту. Кожний заклад вищої освіти має самостійно розподіляти отримані кошти на навчальний процес, дослідження, зарплату викладачів тощо [25]
О. Співаковський	Доцільним є використання лише трьох форм державного фінансування вищої освіти: повної компенсації видатків на навчання; надання гарантій отримання студентом кредиту на навчання з погашенням державою процентів; надання гарантій отримання навчального кредиту за умови самостійного погашення кредитів та відсотків [26]
Г. Лопушняк, Х. Рибчанська	Пропонують заміну діючого механізму державного фінансування вищої освіти п'ятикомпонентною моделлю, що передбачає такі рівні: базовий, що формується з урахуванням держзамовлення та орієнтовної ціни навчання одного студента; соціальний, що передбачений для надання стипендій, пільг тощо; бонусний – для фінансування закладів вищої освіти, які мають статус національних; грантовий, що має стимулювати розвиток наукових досліджень; резервний (для відшкодування непередбачуваних витрат) [4]

1	2
Ю. Вітренко	Впровадження моделі державного фінансування закладів вищої освіти як суб'єктів ринку. Потрібне фінансування виробництва й оплата конкретних послуг, продуктів, товарів як результатів господарської діяльності закладів вищої освіти, що мають бути зареєстровані згідно з КВЕД та ДКПП [27]
С. Бабак (ВРУ)	Держава має замовляти підготовку фахівців лише тих професій, для яких вона є роботодавцем (медики, вчителі) або монополістом (атомна енергетика, Укрзалізниця тощо), або спеціальностей, що потрібні для національної безпеки, або дефіцитних інженерних спеціальностей [28]
М. Винницький (МОН)	Доцільними є скорочення державних закладів вищої освіти зі 170 до 100, впровадження грантів на здобуття освіти, пільгових позик, створення умов для конкуренції закладів вищої освіти за абітурієнтів [29]

Джерело: узагальнено авторами

скорочення державного фінансування закладів вищої освіти порівняно з іншими закладами освіти; відсутність універсального рецепту розбудови ефективної моделі фінансування закладів вищої освіти за кордоном; відсутність консенсусу на рівні держави та експертного співтовариства щодо напрямів реформування існуючого механізму фінансування закладів вищої освіти в Україні.

- Україна належить до групи світових лідерів з точки зору загальних витрат держави на освіту відносно ВВП і частки видатків Зведеного державного бюджету на освіту.
- Закон України «Про освіту» містить положення про те, що держава має забезпечувати загальні асигнування на освіту розміром щонайменше 7% ВВП країни за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів або інших джерел фінансування, що не заборонені законодавчо. Натомість фактичні витрати країни на освіту протягом усіх років її існування жодного разу не досягали встановленого цільового орієнтиру.
- Ситуація з державним фінансуванням закладів вищої освіти порівняно з іншими закладами освіти протягом багатьох останніх років мала стійку тенденцію до погіршення. Частка видатків на вищу освіту в загальному обсязі видатків на освіту загального фонду Зведеного бюджету України, починаючи з 2010 р., щороку знижувалась до мінімальної позначки у 2023 р.
- Одним із можливих напрямів вирішення наявних проблем у сфері державного фінансування закладів вищої освіти може стати залучення коштів зовнішніх донорів, що матимуть адресний (цільовий) характер і можуть бути спрямовані на фінансування

підготовки спеціалістів пріоритетних на сьогодні та в найближчому майбутньому галузей економіки (будівництва, виробництва будівельних матеріалів, металургійної промисловості, енергетики, транспорту, зв'язку, сільського господарства, сфери ІТ тощо).

- Від початку війни країна отримує від зовнішніх партнерів безпрецедентні обсяги фінансової допомоги, яка оформлюється не лише у вигляді довгострокових пільгових кредитів, але й грантів, що не підлягають поверненню. Зокрема, лише за І квартал 2025 р. на валютні рахунки уряду в НБУ від зовнішніх партнерів надійшло загалом близько 9,8 млрд дол. США. Певна частка цієї допомоги за попередньою домовленістю із зовнішніми донорами може бути спрямована на збільшення бюджетних видатків на підготовку спеціалістів з вищою освітою для критичних і найбільш перспективних у найближчому майбутньому секторів економіки, що можуть бути задіяні в процесі післявоєнного економічного відродження.
- До найбільш поширених і популярних за кордоном інструментів фінансування закладів вищої освіти належить: пряме фінансування за рахунок бюджету на покриття видатків; пряме фінансування за рахунок бюджету, орієнтоване на досягнення результату згідно з програмно-цільовим методом; фінансування з бюджету з використанням зобов'язань держави, а саме – освітніх ваучерів; освітній кредит; грантовий кредит; освітні заощадження; одержання плати за навчання від споживачів або замовників освітніх послуг; фінансування за рахунок коштів корпорацій або потенційних роботодавців.

8. До переліку основних моделей фінансування закладів вищої освіти, що використовують економічно розвинуті держави, належать: орієнтоване на потреби фінансування, що передбачає надходження бюджетних ресурсів безпосередньо до закладу вищої освіти; придбання освітніх послуг державою, що передбачає орієнтацію на ринкові потреби; фінансування на основі оцінки результатів як підсумок оцінки ключових досягнень діяльності закладів вищої освіти; фінансування за рахунок споживачів. Натомість на практиці в межах тієї чи іншої національної системи вищої освіти фінансування закладів вищої освіти може відбуватися з використанням різних моделей або їх комбінацій.
9. В Україні фінансування закладів вищої освіти державної форми власності відбувається переважно з використанням третьої та четвертої моделей, натомість заклади вищої освіти приватної форми власності переважно використовують четверту модель. З 2024 р. також впроваджено модель державних грантів.
10. В експертному співтоваристві триває гостра дискусія щодо найбільш оптимальних напрямів реформування наявного в Україні механізму державного фінансування закладів вищої освіти. У межах цієї дискусії, зокрема, пропонується:
 - ✦ відмова від державного фінансування держзамовлення, натомість пряме виділення коштів закладам вищої освіти;
 - ✦ використання лише трьох форм державного фінансування вищої освіти: здійснення повної державної компенсації видатків на навчання; надання державою гарантій щодо отримання кредиту на оплату навчання з подальшим погашенням державою нарахованих процентів; надання державних гарантій отримання навчального кредиту за умови самостійного подальшого погашення кредитів та процентів;
 - ✦ заміна чинної моделі державного фінансування вищої освіти п'ятикомпонентною моделлю, що передбачає такі рівні: базовий, соціальний, бонусний, грантовий, резервний;
 - ✦ впровадження нової моделі державного фінансування закладів вищої освіти як суб'єктів ринкової економіки, ключова ідея якої полягає у зміні акцентів з фінансування утримання закладів на фінансування виробництва та оплати конкретних продуктів, послуг, товарів як результатів господарської діяльності закладів вищої освіти, що зареєстровані згідно з КВЕД і ДКПП;
 - ✦ держзамовлення підготовки фахівців лише тих професій, для яких держава є роботодавцем або монополістом, або спеціальностей, що потрібні для національної безпеки, або дефіцитних інженерних спеціальностей;
 - ✦ скорочення державних закладів вищої освіти, впровадження грантів на здобуття освіти, пільгових позик, створення умов для конкуренції закладів вищої освіти за абітурієнтів.
11. Обґрунтування концептуальних засад власної моделі реформування існуючого в Україні механізму державного фінансування закладів вищої освіти має стати предметом майбутніх наукових розвідок авторів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Варналій З. С., Красільник О. В., Хмелевська Л. П. Фінансування державних вищих навчальних закладів України : монографія. Київ : Знання України, 2017. 231 с.
2. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективних фінансово-економічних моделей розвитку вищої школи : монографія / за заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра екон. наук., проф. І. М. Грищенка. Київ, 2015. 236 с.
3. Удосконалення фінансування системи освіти України як передумова успішного реформування : монографія / за ред. С. Л. Лондара. Київ, 2021. 274 с.
4. Лопушняк Г. С., Рибчанська Х. В. Вища освіта України: державне регулювання та перспективи розвитку : монографія. Львів : Ліга Прес, 2018. 283 с.
5. Моргулець О. Б. Управління вищим навчальним закладом як суб'єктом ринку : монографія. Київ : КНУТД, 2017. 454 с.
6. Мосьпан Н. В. Тенденції взаємодії вищої освіти з ринком праці в Європейському Союзі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2019. 520 с.
7. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 532 с.
8. Шевченко Л. С. Університетська освіта: економічні пріоритети та управління розвитком : монографія. Харків : Право, 2016. 188 с.
9. Barr N. A fairer way to finance tertiary education. *British Politics and Policy at LSE*. 2023. URL: https://eprints.lse.ac.uk/122298/1/politicsandpolicy_2023_6_7_a_fairer_way_to_finance_tertiary_education.pdf
10. Gray C. C., Perkins D. Utilizing Early Engagement and Machine Learning to Predict Student Outcomes.

- Computers & Education*. 2019. Vol. 131. P. 22–32. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2018.12.006>
11. Heller D. E. Closing the College Affordability Gap. *Institute for College Access & Success*. 2023. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED660334.pdf>
 12. Hahn R. A., Truman B. I. Education Improves Public Health and Promotes Health Equity. *The International Journal of Social Determinants of Health and Health Services*. 2015. Vol. 45. Iss. 4. P. 657–678. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020731415585986>
 13. Von Hippel P. T., Hofflinger A. The Data Revolution Comes to Higher Education: Identifying Students at Risk of Dropout in Chile. *Journal of Higher Education Policy and Management*. 2020. Vol. 43. Iss. 1. P. 2–23. DOI: <https://doi.org/10.1080/1360080X.2020.1739800>
 14. Singh J. D. Higher Education for the 21st Century. *University News*. 2015. Vol. 53. Iss. 16. P. 18–23. URL: https://www.researchgate.net/publication/282199876_Higher_Education_for_the_21st_Century_-_Dr_JD_Singh_in_University_News
 15. Yair G., Rotem N., Shustak E. The Riddle of the Existential Dropout: Lessons From an Institutional Study of Student Attrition. *European Journal of Higher Education*. 2020. Vol. 10. Iss. 4. P. 436–453. DOI: <https://doi.org/10.1080/21568235.2020.1718518>
 16. Government expenditure on education, total (% of GDP). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS>
 17. Government expenditure on education, total (% of government expenditure) URL: <https://competitivite.ferdi.fr/en/indicators/public-spending-on-education-total-of-government-expenditure>
 18. Чуй І. Р., Павлюк В. О. Удосконалення фінансування системи освіти в Україні як передумова успішного реформування. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2024. № 75. С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-75-09>
 19. Чернега В. В. Фінансове забезпечення закладів вищої освіти як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-81>
 20. Міжнародні резерви становили 43 млрд дол. США за підсумками січня. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-43-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-sichnya>
 21. Міжнародні резерви становили 40,1 млрд дол. США за підсумками лютого. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-401-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-lyutogo>
 22. Міжнародні резерви становили 42,4 млрд дол. США за підсумками березня. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-424-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-bereznya>
 23. Захарін С. В. Аналітичне оцінювання організаційно-економічних та фінансових умов розвитку системи вищої освіти України. *Економічний вісник університету*. 2013. Вип. 21/1. С. 22–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2013_21%281%29_5
 24. Економічні основи інноваційного розвитку вищих навчальних закладів України / за ред. В. І. Лугового. Київ : Педагогічна преса, 2009. 384 с.
 25. Інтерв'ю міністра освіти і науки України Сергія Квіти журналу «Новое время». *Міністерство освіти і науки України*. 19.06.2015 р. URL: <https://mon.gov.ua/news/intervyu-ministra-osviti-i-nauki-ukraini-sergiya-kvita-zhurnalu-novoe-vremya-21-12052015-roku>
 26. Співаковський О. В. Нова модель фінансування вищої освіти: формування доданої вартості студента. *Хвиля*. 14.04.2016. URL: <https://hvylya.net/analytics/society/nova-model-finansuvannya-vishhoyi-osviti-formuvannya-dodanoyi-vartosti-studenta.html>
 27. Вітренко Ю. М. Державне фінансування закладів вищої освіти України як суб'єктів сучасної ринкової економіки. *Фінанси України*. 2019. № 10. С. 102–123. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2019.10.102>
 28. Сергій Бабак: Держзамовлення у закладах вищої освіти переорієнтується на потреби держави. *Верховна Рада України*. 20.03.2024. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/247651.html
 29. Тунік-Фриз В. Університети скоротять вдвічі, а студенти конкуруватимуть за гроші: нові «ринкові правила» для вищої освіти. *Економічна правда*. 02.03.2024. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2024/05/02/713153>

REFERENCES

- Babak, S. (2024, March 20). Derzhzhamovlennia u zakladakh vyshchoi osvity pereoriantuietsia na potreby derzhavy [State orders in higher education institutions are reoriented to state needs]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/247651.html
- Barr, N. (2023). A fairer way to finance tertiary education. *British Politics and Policy at LSE*. https://eprints.lse.ac.uk/122298/1/politicsandpolicy_2023_6_7_a_fairer_way_to_finance_tertiary_education.pdf
- Cherneha, V. V. (2023). Finansove zabezpechennia zakladiv vyshchoi osvity yak instrument sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy [Financial support of higher education institutions as an instrument of socio-economic development of the country]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 47. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-81>
- Chugunov, I. Ya. (2021). *Biudzhetna stratehiia suspilnoho rozvytku: monohrafiia* [Budget strategy of social development: monograph]. Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t.

- Chui, I. R., & Pavliuk, V. O. (2024). Udoshkonalennia finansuvannia systemy osvity v Ukraini yak peredumova uspishnoho reformuvannia [Improving the financing of the education system in Ukraine as a prerequisite for successful reform]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, 75, 65-73. <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-75-09>
- Ekonomichni osnovy innovatsiinoho rozvytku vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy* [Economic foundations of innovative development of higher educational institutions of Ukraine]. (2009). V. I. Luhovyi (Ed.). Pedahohichna presa.
- Government expenditure on education, total (% of GDP)*. (n.d.). World Bank. <https://data.worldbank.gov/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS>
- Government expenditure on education, total (% of government expenditure)*. (n.d.). FERDI. <https://competitivite.ferdi.fr/en/indicators/public-spending-on-education-total-of-government-expenditure>
- Gray, C. C., & Perkins, D. (2019). Utilizing early engagement and machine learning to predict student outcomes. *Computers & Education*, 131, 22-32. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2018.12.006>
- Hahn, R. A., & Truman, B. I. (2015). Education improves public health and promotes health equity. *The International Journal of Social Determinants of Health and Health Services*, 45(4), 657-678. <https://doi.org/10.1177/0020731415585986>
- Heller, D. E. (2023). *Closing the college affordability gap*. Institute for College Access & Success. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED660334.pdf>
- Interv'iu ministra osvity i nauky Ukrainy Serhii Kvita zhurnalu «Novoe vremia»* [Interview of the Minister of Education and Science of Ukraine Serhii Kvit to «Novoe Vremia» magazine]. (2015, June 19). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. <https://mon.gov.ua/news/intervyu-ministra-osvity-i-nauky-ukraini-sergiya-kvita-zhurnalu-novoe-vremya-21-12052015-roku>
- Lopushniak, H. S., & Rybchanska, Kh. V. (2018). *Vyshcha osvita Ukrainy: derzhavne rehuliuвання ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia* [Higher education of Ukraine: state regulation and development prospects: monograph]. Liha Pres.
- Mizhnarodni rezervy stanovyly 40,1 mlrd dol. SShA za pidsumkamy liutoho* [International reserves amounted to \$40.1 billion according to February results]. (n.d.). Natsionalnyi bank Ukrainy. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-401-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-lyutogo>
- Mizhnarodni rezervy stanovyly 42,4 mlrd dol. SShA za pidsumkamy bereznia* [International reserves amounted to \$42.4 billion according to March results]. (n.d.). Natsionalnyi bank Ukrainy. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-424-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-bereznia>
- Mizhnarodni rezervy stanovyly 43 mlrd dol. SShA za pidsumkamy sichnia* [International reserves amounted to \$43 billion according to January results]. (n.d.). Natsionalnyi bank Ukrainy. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-43-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-sichnia>
- Morhulets, O. B. (2017). *Upravlinnia vyshchym navchalnym zakladom yak subiekтом rynku: monohrafiia* [Management of higher educational institution as a market subject: monograph]. KNUTD.
- Mospan, N. V. (2019). *Tendentsii vzaemodii vyshchoi osvity z rynkom pratsi v Yevropeiskomu Soiuzi* [Trends in the interaction of higher education with the labor market in the European Union] [Doctoral dissertation]. Kyiv.
- Shevchenko, L. S. (2016). *Universytetska osvita: ekonomichni priorytety ta upravlinnia rozvytkom: monohrafiia* [University education: economic priorities and development management: monograph]. Pravo.
- Singh, J. D. (2015). Higher education for the 21st century. *University News*, 53(16), 18-23. https://www.researchgate.net/publication/282199876_Higher_Education_for_the_21st_Century_-_Dr_JD_Singh_in_University_News
- Spivakovsky, O. V. (2016, April 14). Nova model finansuvannia vyshchoi osvity: formuvannia dodanoi vartosti studenta [New model of higher education financing: formation of student added value]. *Khvylya*. <https://hvylya.net/analytics/society/nova-model-finansuvannia-vishhoyi-osvity-formuvannia-dodanoyi-vartosti-studenta.html>
- Teoretyko-metodolohichne obgruntuvannia efektyvnykh finansovo-ekonomichnykh modelei rozvytku vyshchoi shkoly: monohrafiia* [Theoretical and methodological substantiation of effective financial and economic models of higher school development: monograph]. (2015). I. M. Hryshchenko (Ed.). Kyiv.
- Tunik-Fryz, V. (2024, March 2). Universytety skorotiat vdvychi, a studenty konkuruvatymut za hroshi: novi «rynkovi pravyla» dlia vyshchoi osvity [Universities will be reduced by half, and students will compete for money: new «market rules» for higher education]. *Ekonomichna pravda*. <https://epravda.com.ua/publications/2024/05/02/713153>
- Udoshkonalennia finansuvannia systemy osvity Ukrainy yak peredumova uspishnoho reformuvannia: monohrafiia* [Improving the financing of Ukraine's education system as a prerequisite for successful reform: monograph]. (2021). S. L. Londar (Ed.). Kyiv.
- Varnalii, Z. S., Krasilnyk, O. V., & Khmelevska, L. P. (2017). *Finansuvannia derzhavnykh vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy: monohrafiia* [Financing of state higher educational institutions of Ukraine: monograph]. Znannia Ukrainy.
- Vitrenko, Yu. M. (2019). Derzhavne finansuvannia zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy yak subiektyv suchasnoi rynkovoї ekonomiky [State financing of higher education institutions of Ukraine as subjects of modern market economy]. *Finansy Ukrainy*, 10, 102-123. <https://doi.org/10.33763/finukr2019.10.102>

Von Hippel, P. T., & Hofflinger, A. (2020). The data revolution comes to higher education: Identifying students at risk of dropout in Chile. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 43(1), 2-23. <https://doi.org/10.1080/1360080X.2020.1739800>

Yair, G., Rotem, N., & Shustak, E. (2020). The riddle of the existential dropout: Lessons from an institutional study of student attrition. *European Journal of Higher Education*, 10(4), 436-453. <https://doi.org/10.1080/21568235.2020.1718518>

Zakharin, S. V. (2013). Analitichne otsiniuvannia orhazatsiino-ekonomichnykh ta finansovykh umov rozvytku systemy vyshchoi osvity Ukrainy [Analytical evaluation of organizational-economic and financial conditions for the development of Ukraine's higher education system]. *Ekonomichniy visnyk universytetu*, 21(1), 22-30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2013_21%281%29__5